

Notat

Til

Fra

Skriv inn avsender.

Vår ref:

21/00209-11

Saken gjelder

Dok 8 forslag

Dato:

20. mars 2025

Innspill til representantforslag 107 S (2024-2025) om å ta kommersielle aktører ut av skolen

Barneombudet støtter forslagene og viser til vårt tidligere høringssvar til Personvernkommisjonens rapport *Ditt personvern- vårt felles ansvar*. Forslagene stortingsrepresentantene stiller er sammenfallende med våre forslag til Personkommisjonen nr. 2, 3, 11, 12 og 13. Delene av høringssvaret som omhandler disse forslagene gjengis her. Høringssvaret til Personvernkommisjonen kan leses i sin helhet på Barneombudets nettsider.

Oppsummering av Barneombudets innspill til Personvernkommisjonens rapport:

1. Regjeringen bør utarbeide en nasjonal personvernpolitikk som ivaretar særlig beskyttelse av barn og unge
2. Regjeringen bør sette ned et lovutvalg som gjennomgår og foreslår nødvendige endringer i regelverket som beskytter barn og unge på digitale flater (representantforsalg nr. 5)
3. Regjeringen bør utrede et forbud mot atferdsbasert markedsføring rettet mot barn og unge (representantforsalg nr. 6)
4. Regjeringen bør lovfeste at digitale plattformer får plikt til å fjerne skadelig og ulovlig innhold
5. Regjeringen bør etablere et tverrsektorielt samarbeid mellom ulike sektorer for å forebygge at barn deler grenseoverskridende og skadelige bilder og videoer på nett
6. Regjeringen bør utrede om læringskravene som omhandler barns digitale liv i barnefaglige utdanninger er gode nok og eventuelle mangler bør utbedres i læreplanene
7. Regjeringen bør se nærmere på hvordan tilsyn og sanksjoner ved foreldres brudd på barns privatliv og personvern kan lovfestes

8. Regjeringen bør utrede et lovforslag om forbud mot at foreldre publiserer barns personopplysninger, inkludert bilder, for kommersielle formål på nett
9. Regjeringen bør etablere et forskningsmiljø for barn og digitale medier og herunder vurdere å opprette et forskningssenter for barn og digitale medier
10. Regjeringen bør utføre en helhetlig statlig personvernpolitikk for skolen og barnehagen
11. **Regjeringen bør etablere en norm for personvern og IKT sikkerhet for kommunesektoren** (representantforsalg nr. 4)
12. **Regjeringen bør etablere et tverrfaglig nasjonalt test- og kompetansemiljø** (representantforsalg nr. 2/3)
13. **Regjeringen bør innføre annonseblokkeringsverktøy på elevenes utstyr bør for å redusere elevenes eksponering mot reklame** (representantforsalg nr. 1)
14. Regjeringen bør styrke opplæringen i skolen om personvern som en grunnleggende menneskerett

2. Lovutvalg for gjennomgang av regelverket (representantforsalg nr. 5)

At barn skal få en tryggere digital hverdag har vært et av Barneombudets prioriterte områder siden 2018. Vi har lenge ment at veien å gå er en mer helhetlig tilnærming og at regjeringen må sette ned et utvalg for å gjennomgå regelverket i ulike sektorer og vurdere muligheten for å samle dette i en felles lov.

Barnekomiteen tydeliggjør myndighetenes ansvar i sin generelle kommentar om barns rettigheter i digitale miljøer (2021) og sier blant annet at myndighetene bør treffe lovgivningsmessige tiltak for å sikre at barns personvern respekteres og beskyttes av alle som behandler deres data. Lovgivningen bør inneholde sterke garantier, åpenhet, uavhengig tilsyn og mulighet for håndheving. Myndighetene bør kreve at personvern innlemmes i digitale produkter og tjenester som berører barn og lovgivningen bør gjennomgås regelmessig.¹

Selv om barn og unge ofte har høy digital kompetanse, viser undersøkelser som Personvernkommissjonen peker på at de har liten kompetanse om hvordan de kan beskytte personvernet sitt.² Det er bekymringsfullt at ungdom oppgir ubehag ved å overvåkes i digitale tjenester, og samtidig kjenner på resignasjon fordi de ofte føler at de ikke har annet valg enn å samtykke til innhenting av personopplysninger.³

Barnekomiteen (2021) viser også til at barn ønsker at digitale plattformer skal støtte, fremme og beskytte dem på nett. De vil at myndighetene (og andre) skal hjelpe dem med å avdekke upålitelig informasjon på nett og uttrykker en generell bekymring for at data om dem blir delt. De

¹ CRC/C/GC/25

² Ich, C. (2022). Rapport til Personvernkommissjonen. Intervjuer med barn og unge om personvern

³ Teinnes, K.K., Teigen, H.F. & Bugge, A.B. (2019). Photoshop, fillers og falske glansbilder? En studie blant ungdom om kjønn, kropp og markedsføring i sosiale medier. Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet

ønsker å få kunnskap om hva som skjer med dataene de legger igjen, hvorfor data samles inn og hvordan det gjøres.⁴

På tross av at mange barn og unge har høy digital kompetanse, er de sårbare forbrukere og samtidig en attraktiv målgruppe for ulike aktørers markedsføring. Markedsføringen har funnet nye kanaler og måter og nå barn og unge på gjennom digitale flater, og den blir stadig mer skreddersydd mot den enkelte nettbruker. Dette krever som kommisjonen peker på særskilt krav på beskyttelse.

Vi er bekymret for at regelverket som omfatter markedsføring er for fragmentert og uoversiktlig. Når ansvaret for håndheving av regelverket er spredt ut over mange ulike myndighetsorgan, mener vi det blir uoversiktlig både for forbrukere og for de som skal håndheve regelverket. Dette gir barn og unge et svakere forbrukervern. For at myndighetene skal kunne oppfylle sin plikt til å beskytte barn og unge på digitale flater og gi et styrket og mer helhetlig forbrukervern, mener vi det er nødvendig å utrede endringer i regelverket slik at det tilpasses dagens virkelighet.

Barnekomiteen presiserer også at myndighetene bør gjennomgå, vedta og oppdatere nasjonal lovgivning i tråd med internasjonale menneskerettsstandarder, for å sikre at de digitale plattformer er i tråd med barns rettigheter etter konvensjonen.⁵

Håndhevingen av regelverket og om flere oppgaver kan legges til et tilsynsorgan bør også vurderes. Dette kan gjøres ved å oppnevne et offentlig utvalg slik Personvernkommisjonen foreslår. For barneombudet vil det da være viktig med en konkretisering av hva utvalget skal utrede og presiserer at det bør inkludere barnefaglig kompetanse og ha en helhetlig tilnærming til barn og unges særlige behov for beskyttelse som forbrukere.

I arbeidet med å sikre barn og unge en tryggere digital hverdag er det viktig at det tas utgangspunkt i barns rettigheter etter Grunnloven og barnekonvensjonen. Det må derfor gjøres barnerettighetsvurderinger av alle forslag som berører barn og unge som tidligere beskrevet. På denne måten sikres det at konsekvensene for barn og unge er kartlagt og barnets beste er vurdert. Dette er nødvendig for at beslutningsgrunnlaget skal være godt nok.

3. Forbud mot atferdsbasert markedsføring rettet mot barn og unge (representantforsalg nr. 6)

Barneombudet stiller seg bak utfordringsbildet som Personvernkommisjonen presenterer i punkt 9.5.3.1 *“Atferdsbasert markedsføring mot barn”*. Vi mener gode grunner taler for at det bør innføres et lovforslag om forbud mot atferdsbasert markedsføring rettet mot barn. Vi er opptatt av at Norge ikke må vente på implementeringen av DSA (Digital service act) før et slikt forbud eventuelt lovfestes, og at det ikke er noe i veien for at Norge også går lenger enn DSA for å beskytte og ivareta barn i digitale flater. Vi mener det er naturlig at regjeringen vurderer hvordan

⁴ CRC/C/GC/25

⁵ Ibid

et slikt forbud best ivaretar barns rettigheter og interesser i arbeidet med oppfølgingen av denne utredningen.

Barneombudet mener at flere av grunnene som taler for å forby atferdsbasert markedsføring rettet mot barn, skissert i punkt 9.5.3.1, også taler for å forby bruk av barns personopplysninger til atferdsbasert markedsføring rettet mot andre. Det er uakseptabelt at barn utsettes for kontinuerlig, omfattende overvåkning på nett av kommersielle grunner. Dersom barns personopplysninger kan samles inn til atferdsbasert markedsføring rettet mot voksne, er det dessuten en risiko for at selskapene bygger omfattende profiler om barna. Så snart barna fyller 18 år, kan disse profilene brukes til å målrette reklame basert på barnas tidligere atferd. Det bør være en selvfølge at barns utforskende atferd ikke skal lagres og benyttes til kommersielle formål, og eventuelt manipulasjon, i senere tid. Rapporten til Global Action Plan og New Economics Foundation, som gjennomgår ulike måter å beskytte barn mot risikoene ved atferdsbasert markedsføring, viser også til at den beste måten å beskytte barn mot denne typen markedsføring er et generelt forbud.⁶

Utredning av et forbud mot atferdsbasert markedsføring bør sikre at utfordringene særlig belyses fra barn og unges perspektiver. Av den grunn bør utvalget inkludere barnefaglig kompetanse.

11. Nasjonale føringer (representantforsalg nr. 4)

Barneombudet mener at regjeringen bør utarbeide en helhetlig statlig personvernpolitikk for skole og barnehage. For å få det til bør det etableres en norm for personvern og IKT sikkerhet for kommunesektoren.

Barneombudet deler kommisjonens syn på hovedutfordringen med at kommunene i svært varierende grad har ressurser og kompetanse til å ivareta det ansvaret de har etter personvernforordningen for elevens personvern. Mangel på sentrale føringer i kombinasjon med kommunenes manglende kompetanse, medfører en risiko for at tjenesteleverandører legger premisset for personvern i skolen.

Det er kommunen som skole- og barnehageeier som anses som behandlingsansvarlig etter personvernforordningen, og har derfor ansvaret for at personopplysninger til elever og barnehagebarn behandles i tråd med forordningen.

Når personvernkommisjonen peker på store mangler i dagens praksis i kommunene, så tilfaller det statlige myndigheter et ansvar for at regelverket etterleveres. Barneombudet mener derfor at regjeringen må ta tydelige grep for å etablere en helhetlig, nasjonal personvernpolitikk. Målet for denne personvernpolitikken bør være å sette kommuner, skoler, og barnehager i stand til å bruke digitale tjenester og læringsverktøy på en måte som ivaretar barn og unges personvern. Da må det stilles tydelige krav til kvaliteten på de digitale tjenestene også når det

⁶ I-Spy: The billion dollar business of surveillance advertising to kids, Global Action Plan og New Economics Foundation. https://neweconomics.org/uploads/files/i-Spy__NEF.pdf, s. 22

gjelder personvern, og at personvern alltid vurderes og vektlegges ved innføring av nye læringsmidler. Det må også bli konkrete krav til leverandørene av tjenester til skole- og barnehagesektoren. Det betyr at det ikke er akseptabelt å benytte leverandører som forbeholder seg retten til å bruke barn og unges data til kommersielle formål, da i særlig grad markedsføringsaktiviteter.

For å sikre en helhetlig og lik ivaretagelse av barns personvern i skole og barnehage, bør regjeringen ta initiativ til å utarbeide en personvernnorm tilsvarende det som finnes for helse og omsorgssektoren. Det er behov for å skape større tillit til hvordan skolesektoren behandler sine opplysninger. En norm vil kunne bidra til større ledelsesforankring, og sette kommunene i bedre stand til å ivareta sitt behandleransvar.

12. Kompetanse og ressurser (representantforsalg nr. 2/3)

Barneombudet støtter forslaget om å etablere et nasjonalt test- og kompetansesenter. I praksis viser det seg at det er vanskelig for mange kommuner å skaffe seg nødvendig kompetanse som er nødvendig for å etterleve personvernregelverket. Det er store variasjoner på størrelse og ressurser i kommune- Norge, men man har allikevel de samme forpliktelsene. Personvernkommisjonen peker på at manglende kompetanse får uheldige konsekvenser ved at det kan mangle retningslinjer for innføring og bruk av apper og hjelpemidler som samler personopplysninger i omfattende grad.

Den store variasjonen i tilgang på personvernkompetanse fører til store forskjeller mellom kommunene i hvordan personvernet blir ivaretatt. Det fører også til forskjeller i hvilke læremidler som blir vurdert og tatt i bruk. Manglende personvernkompetanse kan altså få betydning for pedagogisk praksis.

Et nasjonalt testsenter for å bistå utdanningssektoren i valg og bruk av digitale hjelpemidler vil være et viktig bidrag for å håndtere situasjonen. Markedet for digitale hjelpemidler som anvendes i utdanningssektoren er stort og uoversiktlig, og preges av problemstillinger rundt svært kompliserte verdikjeder, avansert teknologi, samt vanskelige og til dels uavklarte juridiske spørsmål. Det gjelder både tjenester fra teknologigigantene og en lang rekke mindre aktører som leverer tjenester som kan være aktuelt å anvende i de fleste fag i skolen. Disse problemstillingene er etter vårt syn for omfattende og kompliserte til at den enkelte lærer, skole eller skoleeier kan ta stilling til disse på egen hånd, og et testsenter vil derfor være et viktig bidrag til en mer ansvarlig tilnærming.

13. Bruk av elevers personopplysninger til kommersielle formål (representantforsalg nr. 1)

Barneombudet mener at annonseblokkeringsverktøy på elevens utstyr bør innføres, for å redusere elevenes eksponering mot reklame.

Som Personvernkommisjonen beskriver, har digitaliseringen medført at det blir utfordrende å skille mellom elevrollen og forbrukerrollen. Elever i norsk skole bruker mange av de samme verktøyene i undervisning og på fritiden, og verktøyene er ofte levert av teknologigigantene. Det kan være problematisk at kommersielle aktører får skaffe seg et fotfeste blant kommende

generasjoner ved å skape forbrukerforhold i skolens regi allerede på barneskolenivå. Derfor er det avgjørende at skolene, gjerne gjennom KS, utvikler felles retningslinjer og forhandlingsstrategier for anskaffelser. Dette vil bidra både til å styrke elevenes personvern, og å skape bedre vekstvilkår til personvernvennlige utfordrere.

Datatilsynet peker i sin årsrapport fra 2020 på utfordringer med bruken av “gratisapper” i skolen. Bruken av slike verktøy vil som regel innebære at personopplysninger om elevene samles inn og anvendes til andre formål.

Hilde Silkoset
seniorrådgiver

Torggata 2-4,
0181 Oslo

Postboks 8889 Youngstorget,
0028 Oslo